

۴۶۲۰

۵۰۰

۱

۲۰۰

۳۰۰

«تند نویسی»

«تند نویسی»

و

و

«آینده جدا نویسی خط فارسی»

ایستادگی و آینده نویسی خط فارسی

فارسی

کاظم استاد

کارم استاد

سرشناسه :	استادی، کاظم، ۱۲۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور :	دانشنامه خط فارسی (۱۵ جلد) مؤلف کاظم استادی. شامل: ۱. درآمدی فلسفه خط، ۲. خط در ایران (۲، ۱)، ۳. سیر تحول خط عمومی، ۴. نویسه گردانی و متون، ۵. آینده جلدنویسی خط فارسی، ۶. تاریخچه تغییر خط، ۷. فعالان اصلاح الفبا و خط، ۸. آخوندزاده و تغییر خط، ۹. ملکم خان و تغییر خط، ۱۰. مکتب اسلام و تغییر خط، ۱۱. حکم فقهی تغییر خط، ۱۲. مجموعه مقالات ۱۳. در ادامه مجموعه مقالات، ۱۴. هولوکاست خط فارسی، ۱۵. کتابشناسی خط فارسی
مشخصات نشر :	قم: مؤلف، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری :	۶۰۰۰ ص (مجموع ۱۵ جلد).
شابک :	978-600-04-3323-9
وضعیت فهرست نویسی :	فیبای مختصر
یادداشت :	فهرست نویسی کامل آثار در نشانی: http://opac.nliai.ir قابل دسترسی است
شماره کتابشناسی ملی :	۲۸۲۶۹۱۲

دانشنامه خط فارسی

(۱۵ جلد)

مجموعه کتابخانه تندنویسی و آینده جلدنویسی خط فارسی

مؤلف: کاظم مقدم

سبب: ۴- ۳۷۲- ۰۴- ۰۰- ۶۰- ۹۷۸

شابک دوره: ۹۷۸-۶۰۰-۰۴-۳۳۲۳-

چاپ اول: ۱۳۹۱

تعداد صفحات: ۶۰۰۰ - ۶۰۰۰

تیراژ: ۵۰۰ جلد

لیتوگرافی: نویس

چاپ: سلمان فارسی

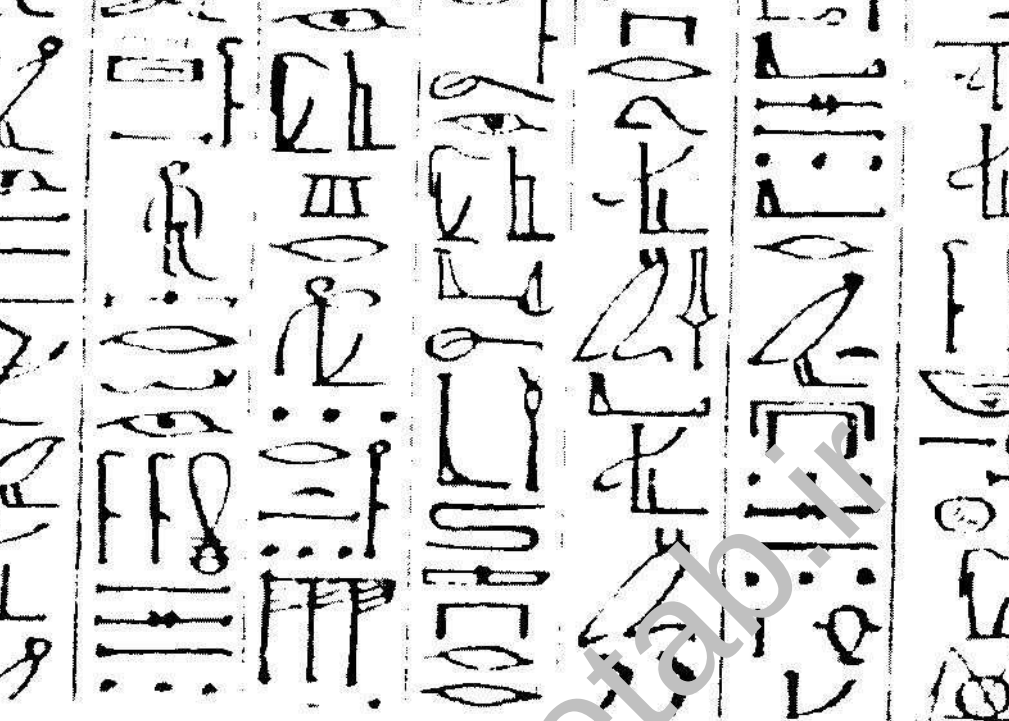
پخش: انتشارات برگزیده، تهران، خیابان ایرانشهر، نبش تلانتی،

پلاک ۲۳۰، طبقه ششم شمالی - تلفن: ۵-۲۸۳-۸۴۹۰۲۸۳

قم، خیابان شهداء، کوچه ۲۳، پلاک ۱۶ - تلفن: ۳۷۷۴۴۱۲۵

حق چاپ محفوظ و مخصوص مؤلف است.

قیمت دوره: ۳۵۰ هزار تومان

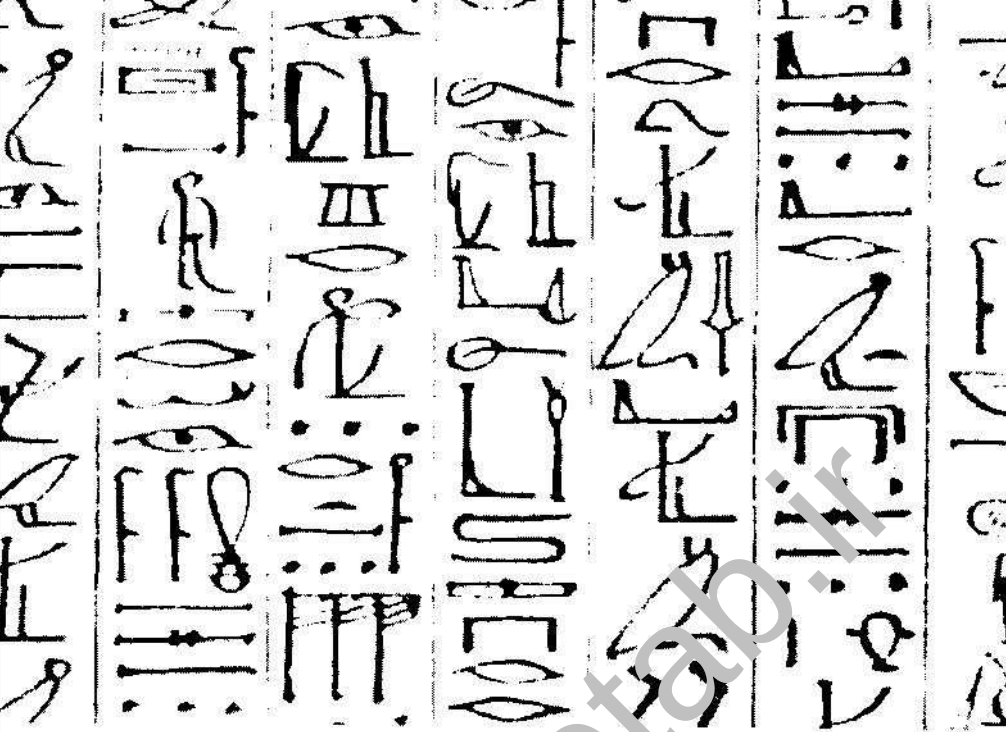

«تند نویسی»

۹۹

«آینده جدا نویسی خط فارسی»

کاظم استادی

مهرست و فال

پیشگفتار

۹

فصل اول

آینده جدانویسی خط فارسی ۱۷

مقدمه ۱۹

جدانویسی چیست؟ ۲۸

انواع خطهای جهان از نظر جدانویسی ۳۵

جدانویسی خوب است یا بد؟ ۳۹

جدانویسی خط فارسی ۴۲

انواع جدانویسی خط فارسی ۴۷

جدانویسی جمله‌ای ۴۸

جدانویسی کلمه‌ای ۵۳

- ۵۳ الف : جدانویسی کلمه‌ای از جهت رویکرد
- ۵۳ جدانویسی ابتدایی
- ۵۴ جدانویسی اعتدالی
- ۵۵ جدانویسی افراطی
- ۵۶ ب : جدانویسی کلمه‌ای از جهت نوع فاصله
- ۵۶ فاصله مجازی
- ۶۰ نقش نیم فاصله در درست خواندن
- ۶۲ املائی بعضی از واژه‌ها در دستور خط
- ۶۶ ج : انویسی حرفی
- ۷۰ دقت و تطبیق در جدانویسی‌ها
- ۷۴ تاریخچه توجه به جدانویسی
- ۸۰ تاریخچه توجه به جدانویسی حروف
- ۸۶ معایب و مزایای جدانویسی خط فارسی
- ۹۰ معایب جدانویسی کلمات فارسی (از گذشته تا حال)
- ۹۳ معایب جدانویسی کلمات در زمان حال
- ۱۰۰ معایب نیم فاصله نویسی در تجارت
- ۱۰۹ مزایای جدانویسی کلمات فارسی
- ۱۰۹ مزایای نیم فاصله، یا بی فاصله نویسی
- ۱۱۰ معایب جدانویسی حروف خط فارسی در گذشته
- ۱۱۱ معایب جدانویسی حروف در زمان حال
- ۱۱۲ مزایای جدانویسی حروف خط فارسی
- ۱۲۸ بررسی حروف جدانویسی فارسی
- ۱۳۰ بررسی کلمات جدانویسی فارسی
- ۱۳۲ نتیجه‌گیری
- ۱۴۰ چشم‌انداز جدانویسی خط فارسی

فصل دوم

کتابشناسی املاء و جدانویسی خط فارسی ۱۴۵

فصل سوم

خط جایگزین یا سیستم تندنویسی ۱۶۶

مقدمه ۱۶۷

تاریخچه ۱۷۲

روش‌های نشاء این نوین ۱۷۲

تندنویسی سیستم ۱۷۶

تندنویسی گریگ ۱۸۱

تندنویسی اشتراک‌گزی ۱۸۵

تندنویسی آلمانر - فارسی ۱۸۶

تندنویسی تیلاين ۱۸۷

سیستم تندنویسی الفبایی ۱۸۸

دست‌نویسی ۱۹۲

گفتار مشهود بل ۱۹۴

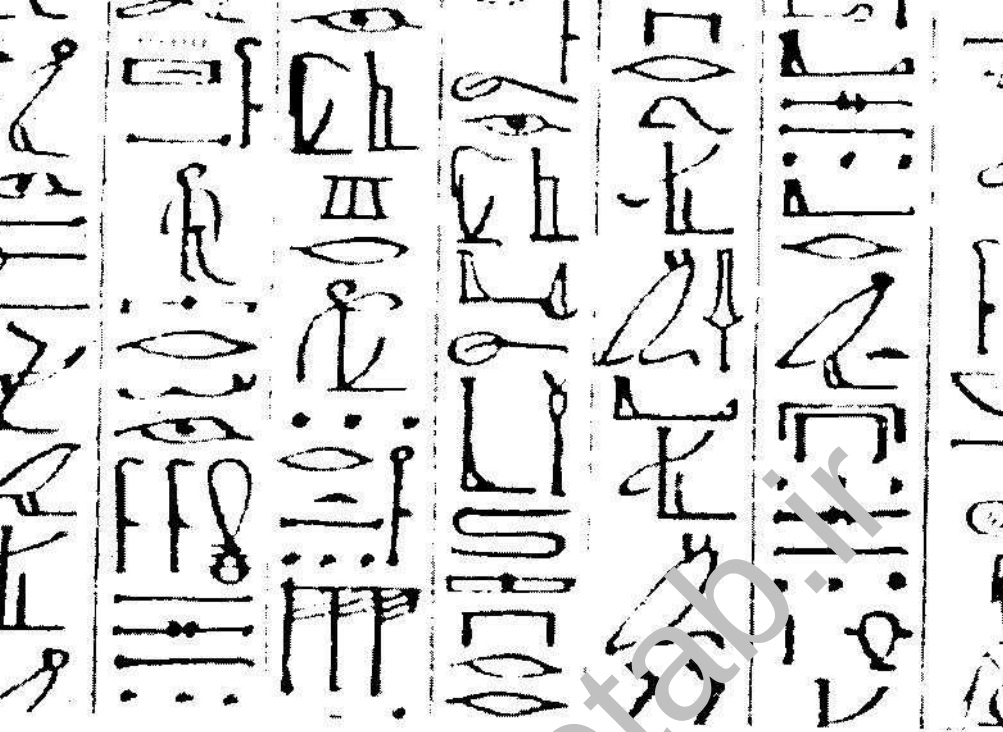
الفبای آوایی جهانی ۱۹۶

بلیسمبالیکس ۱۹۸

نتیجه‌گیری ۲۰۰

فهرست منابع ۲۰۱

فهرست اعلام ۲۰۴

پیشگفتار

جدانویسی، یکی از موضوعات «پرمناقشه» زبان و ادبیات فارسی در دوره معاصر است. از آنجا که «محک و معیار» مشخصی ندارد، چنانچه هر کسی به دلخواه خود، خط فارسی را نوازشی می‌دهد، این رویه، سبب سردی محققان و خوانندگان شده است.

با ورود کامپیوتر و اینترنت به ایران و رواج کاربردی آن بین مردم، موضوع جدانویسی ابعاد تازه‌تری یافته و چند سالی است که جدانویسی، دچار چالش‌های جدیدتری نیز شده است. به طوری که اگر در گذشته جدانویسی موضوعی «تفنی و تفریحی» برای عده‌ای، می‌نمود؛ اکنون نپرداختن به این موضوع، باعث معضل‌های شده است. و بسیاری از سرمایه‌های مادری و معنوی و از همه مهم‌تر، «وقت و اعتبار تحقیقات مختلف در علوم» را تحت تأثیر قرار داده است.

اگر در زبان‌های با خط جدانویس، فرصتی اندک برای استفاده از نرم‌افزارهای کامپیوتری تحقیقاتی و یا اینترنت صرف می‌شود و نتایج غالباً صددرصدی گرفته می‌شود؛ در مقابل، جستجوی با خطوط «متصلنویس» چندین برابر زمان‌بر است و غالباً نتایج به دست آمده همراه با اطمینان نیست.

از این گذشته، چون همه خطوط جهان، جدانویس حرفی هستند، دامنه توجه دانش‌پژنان و مهندسين، به تکنولوژی‌های روز جهان، به سمت و سوی جدانویسی فعال و در حال حرکت است. تکنولوژی در حرکت سریع خود، نمی‌تواند معطل خطوط معدود و انگشت‌شمار متصل‌نویس، (که همه اکثراً زیر مجموعه خط عربی هستند) باشد.

با توجه به این موضوع، در حال حاضر و یا حداقل در سالهای آینده، بی‌مناسبت نیست که موضوع جدانویسی خط فارسی، بدون تعصب‌های قومی و قبیله‌ای مورد دقت قرار گیرد. اگر استفاده و ترویج «جدانویسی کلمه‌ای» با آن حجم پشتیبانی «مالی و معنوی» به تنهایی نمی‌رسد؛ یک بار و برای همیشه، خط فارسی را «جدانویس حرفی» کنیم، تا همه - جایی‌های بی‌حاصل چند دهه اخیر پیرامون جدانویسی کلمه‌ای، تمام شود و هم در برابر پیشرفت سریع تکنولوژی‌های روز، کم نیاوریم؛ که از دست روزگار، با ما همافزایی نکنند.

البته واضح است که این پیشنهاد، مورد علاقه «تبع‌داران خط سنتی فارسی» نیست. آنها از این موضوع استقبال نمی‌کنند و حتی ممکن است بدون دانش آینده‌نگر، از سر تعصب و عصبیت، اتهام‌هایی را نیز به «مروجان» - «دانش‌پژنان حرفی خط فارسی» بزنند؛ همانند رویه اسلاف خود در دوستان سال اخیر.

اما در واقع، می‌توان از سر دل‌سوزی، آنها را به این موضوع توجه داد که؛ زمانه کنونی با گستره ارتباطات موجود میان انسان‌ها، با دو قرن قبل و حتی یک دهه قبل «تفاوت فاحش» دارد. اکنون زمام امور ارتباطات جهانی در دست ما نیست، تا برای حفظ «سنت‌های غیرالهی»، تلاش‌های بیهوده‌نماییم. این بسی خوش‌خیالی است که

عده‌ای می‌گویند؛ چرا ما خودمان را با آنها تطبیق دهیم، آنها خودشان را با ما تطبیق دهند.

حداقل ده سال است که چندین مرکز با هزینه‌های فراوان و کارگروه‌ها، جلسات متعدد و سمینارهایی، مشغول حفاظت از سستی هستند که آن سنت غیر الهی، در مقابل تکنولوژی‌های روز کم آورده است. چه زود و چه دیر، خط فارسی جدانویس حرفی خواهد شد. تقلای متعصبین، زمان این تحول را به عقب می‌اندازد، ولی به هیچ وجه، نمی‌تواند جلوی آن را بگیرد.

اکنون وقت آن رسیده که فارغ از خود خط فارسی و یا صرفاً یک ایرانی وطن پرست، از بالا، موضوع خط فارسی نگاه کنیم. اگر جدانویسی حرفی خط فارسی برای ایرانیان باعث سستی و پیشرفت و راحتی است، چرا جلوی تحقیقاتی برای درک این موضوع گرفته می‌شود؟ چرا پرداختن به این موضوع به یک «هولوکاست فرهنگی - ایرانی» شبیه شده است.

در چند دهه اخیر، هیچ تحولات مدانی در بین مردم فارسی زبان ایران، صورت نگرفته است؛ تا به وسیله آن، سستی شود (و یا حداقل بتوان گمان کرد) که «جدانویسی حرفی خط فارسی» مفید است یا مضر؟ موافقین و مخالفین این موضوع، دلایل خود را بر اساس تمثیل و علایق شخصی خود یا نحله فرهنگی خود، بیان می‌کنند. به طوری که چند ده میلیون انسان فارسی زبان علاقه‌مند به راحتی و پیشرفت، معطل جملاتی هستند که حداکثر با این کلمات اکتفا می‌شود: «به نظر ما ... به نظر می‌رسد ... و یا از آن بدتر جملات آشنائی است. هر چه که این اشکال، بر نظر ما نیز وارد است؛ چرا که ما نیز هیچ تحقیقات میدانی در این موضوع ارائه نکرده‌ایم. و دست‌آخر یک احتمال قوی، ارائه داده‌ایم.

اگر متولیان امور خط فارسی، نمی‌خواهند به تعصب متهم شوند، لازم است میدان گفتگو و تحقیق باز شود، تا عده‌ای از «محققین ارگان‌های دولتی و شبه دولتی» و یا حداقل، دانشجویان بتوانند رساله‌های خود را پیرامون «مزایا و معایب جدانویسی حرفی خط فارسی» ارائه دهند، تا به این وسیله، حجم قابل ملاحظه‌ای از نتایج این تحقیقات مستقل، تا حدودی مشخص کند که کدام راه برای ایران و زبان فارسی بهتر است.

این مقدمه را با چند سؤال به پایان می‌برم.
 آیا «متصل‌نویسی خط فارسی» با ارزش‌تراست یا «حفظ کلی خط فارسی»؟
 آیا «حفظ کل خط فارسی» با ارزش‌تر است یا «حفظ زبان فارسی»؟
 آیا «حفظ زبان فارسی» با ارزش‌تراست یا «حفظ فرهنگ ایرانی»؟
 آیا «حفظ فرهنگ ایرانی» با ارزش‌تراست یا «حفظ سعادت ایرانی»؟

این سؤالات باید در مقابل هم پاسخ گفته شود، به طوری که نشان دهنده عکس موضوع هم باشد. مثلاً:

اگر ما بر سر دو راهی‌ای قرار بگیریم که در یک سو، کلاً خط فارسی از بین می‌رود، و در سوی دیگر خط فارسی محفوظ می‌ماند، اما «جدانویسی حرفی» می‌شود، کدام یک از این راه‌ها را باید انتخاب کنیم؟

چهار سوال قبلی نیز باید به هم پی‌ریخته روال پاسخ داده شود.
 البته پیشاپیش جواب مخالفان جدانویسی حرفی، مشخص است. آنها سر در برف می‌گویند که؛ ما سعادت ایرانی و حفظ فرهنگ ایرانی و حفظ زبان فارسی و حفظ خط فارسی را در همین روش «بلیشو» گزینی می‌دانیم.
 این جواب، عیبی ندارد؛ چرا که چند نسل پیش‌تر، وقتی مردم ایران به زبان انگلیسی و یا خط فینگلیش با هم مراوده نمودند، ایشان (مخالفین جدانویسی حرفی) دیگر در آسایش ابدی، درگور آرمیده‌اند.

اما بعد؛

این کتاب دارای دو بخش بی‌ارتباط است. تندنویسی، که در ایران به آن پرداخته نشده است. بنابراین، متنی از زبان انگلیسی در این رابطه ترجمه شد؛ تا خوانندگان محترم اطلاعاتی پیرامون آن پیدا کنند. همچنین، «آینده جدانویسی فارسی» که

گسترش یافته یک مقاله از بنده است، و برای فتح باب جدیدی پیرامون جدانویسی، تقدیم عزیزان می‌گردد.

علت پرداختن به این موضوع، جریانی است به این شرح: روزی، دخترم مهدیه، ورقه درس املاء مدرسه‌اش را به من داد، چند غلط در آن بود، و از وجود آن ناراحت می‌نمود. همانطور که می‌دانید یادگیری و آموزش خط فارسی بسیار مشکل و زمان‌بر است. این مشکل طاققت فرسا و رنج‌آور، برای مهدیه و همسالانش، در سال دوم، سوم، دبستان، بسیار پیچیده‌تر شد. این عیوب خط فارسی، می‌توانست کم‌کم موجب سرخوردگی از دانش و سیر علم آموزی‌اش شود.

به فکر فرو رفتم چرا ما آدم‌ها وقتی از مشکلی عبور می‌کنیم، آن را فراموش می‌کنیم. و دیگر نسبت به حل آن برای دیگران، اقدامی نمی‌کنیم.

ناگهان جرقه‌ای با ذهن من درآید. مناسب دیدم در حد امکان، برای راحتی کار دانش آموزان و پس از آن، سادان و عذرم مردم، عیوب خط فارسی^۱ را رفع کنم، تا همه افراد، به راحتی درست بنویسند و درست بخوانند.^۲

چند روزی به این موضوع فکر کردم. در نهایت با تمام محدودیت‌هایی که برای طراحی وجود داشت، خطی را ابداع نمودم. کنون آن را «خط استادی» نام

۱. معایب و اشکالاتی که طرفداران تغییر الفبا برای خط فارسی، می‌شمارند راوان است. مهم‌ترین آنها از این قرارند: ۱. الفبای فارسی حروف صدادار ندارد و حرکات، که با این حروف باصدا هستند، به صورت حرف معینی در جزو کلمه نمی‌آیند. ۲. هر حرف، شکل جداگانه مخصوص مستطیلی ندارد؛ و از ۳۲ حرف الفبای فارسی تنها ۱۶ حرف آن دارای شکل مخصوص است. ۳. حروف غالباً مشابه‌اند و با اندک غفلی به جای هم نوشته می‌شوند و مطلب را بکلی دگرگون می‌سازند. ۴. بعضی از حروف، خوانده می‌شوند ولی نوشته نمی‌شوند. ۵. بعضی دیگر نوشته می‌شوند، ولی خوانده نمی‌شوند. ۶. پاره‌ای از حروف به صورتی جز آنچه نوشته می‌شوند، تلفظ می‌شوند. ۷. بعضی از حروف برای بیان چند تلفظ جداگانه به کار می‌روند. ۸. حروف در کتابت به هم متصل می‌شوند و بر حسب آنکه در اول و وسط و یا آخر کلمه قرار گیرند، صورت اصلی خود را از دست داده به صورت و اشکال گوناگون نمایان می‌گردند. ۹. برای ادای بعضی صداها، که در زبان فارسی همه یکسان تلفظ می‌شوند، چندین حرف مقرر شده است. ۱۰. و نیز؛ نوشتن از چپ به راست آسان‌تر است.

۲. البته اگر واقع‌بینانه با این موضوع برخورد کنیم، مشکل خواندن و نوشتن، مختص بچه‌های ابتدایی نیست؛ بلکه بزرگان، حتی در سطح اساتید دانشگاه نیز، نمی‌توانند متن‌هایی را فی‌البداهه، مسلط و سریع، بدون غلط بخوانند و یا احیاناً بنویسند. شاید انرژی و وقت بسیار زیادی از فارسی‌زبانان، بجای یادگیری محتوا و فهم علم، صرف یادگیری ابزار استفاده از منابع علمی می‌شود؛ و اگر خوب دقت شود، این نوعی عقب‌ماندگی است.

نهادم. این خط، جدانویس است. ۲۹ شکل حروف دارد. البته در آن شش مصوت نیز به شکل حرف، داخل در کلمات نوشته می‌شوند.

مانند این متن دیباچه گلستان سعدی:

۱۶ ۱۷ ۱۸ ۱۹ ۲۰ ۲۱ ۲۲ ۲۳ ۲۴ ۲۵ ۲۶ ۲۷ ۲۸ ۲۹
۳۰ ۳۱ ۳۲ ۳۳ ۳۴ ۳۵ ۳۶ ۳۷ ۳۸ ۳۹ ۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳
۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰ ۵۱ ۵۲ ۵۳ ۵۴ ۵۵ ۵۶ ۵۷
۵۸ ۵۹ ۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰ ۷۱
۷۲ ۷۳ ۷۴ ۷۵ ۷۶ ۷۷ ۷۸ ۷۹ ۸۰ ۸۱ ۸۲ ۸۳ ۸۴ ۸۵
۸۶ ۸۷ ۸۸ ۸۹ ۹۰ ۹۱ ۹۲ ۹۳ ۹۴ ۹۵ ۹۶ ۹۷ ۹۸ ۹۹

خواستم نه به خط و توضیحات آن را در جزوه‌ای سی‌چهل صفحه‌ای منتشر کنم؛ برای آینده - روه - و شکلی پیدا کند و قابل توجه و تأثیر گذار شود، تصمیم گرفتم آن را کامل تر کنم. دست به کار شدم و در آثار گذشته نگار «منتقد به خط فارسی» و نیز معاصران آن، تحقیق نمودم. نقدهای گوناگون، در سوزهای مختلف را جمع‌آوری نمودم. تنظیم و تألیف این کار به طول انجامید. و چند سال از وقت را گرفت. و منجر به آماده‌سازی «دانشنامه خط فارسی» در دوازده فصل و چندین مجلد کتاب شد.

در پایان لازم است، از سرکار خانم ابراهیمی، که زحمات بخشی از حروفچینی این کار، و نیز سرکار خانم امانی و جناب آقای روح الله حاجی، که غلط‌گیری ابتدایی نوشته را بر عهده داشتند، تشکر کنم. همچنین علاقه‌مندان و خوانندگان عزیز، نظرات خود را به آدرس: ostadikazem@yahoo.com در اختیار، قرار دهند.

کاظم استادی